

Ryszard KOWALCZYK

Poznań

Kulturowa funkcja samorządu terytorialnego a rozwój czasopiśmiennictwa regionalistycznego w Polsce

Streszczenie: Autor potraktował instytucję samorządu terytorialnego w kategoriach czynnika wspierającego rozwój kultury, zwracając w szczególności uwagę na potrzebę wsparcia działalności czasopism o charakterze regionalistycznym. Badane zagadnienie osadzono na płaszczyźnie funkcji kulturowej samorządu terytorialnego. Wskazano na istotne, zarówno jednostkowe, jak i społeczne, przyczyny pozytywnej ingerencji samorządu terytorialnego w rozwój kultury regionu. Omówiono także ważną rolę czasopism regionalistycznych w kształtowaniu tożsamości regionu oraz rozwoju samorządności terytorialnej. W rezultacie zdefiniowano czasopismo regionalistyczne jako szczególnego rodzaju dobro publiczne, którego działalność powinna uzyskać ochronę i wsparcie samorządu terytorialnego.

Słowa kluczowe: czasopisma regionalistyczne, kultura regionalna, samorząd terytorialny

Pojawienie się autentycznej, niezależnej podmiotowo od państwa władzy samorządowej – co było jednym z rezultatów „Okrągłego Stołu” oraz stanowiących ich konsekwencję przyspieszonych czerwcowych wyborów parlamentarnych 1989 roku (Codogni, 2009, 2012; Friszke, 2009; Skórzyński, 2009) – najpierw na poziomie gminy (1990), a później powiatu i województwa (1999), wyposażonej w środki i środki finansowe oraz posiadającej uprawnienia i zdolność podejmowania decyzji władczych, stworzyło w Polsce nową sytuację formalnoprawną, oddziałując wielorako na sferę społeczną, polityczną, ekonomiczną i kulturową poszczególnych społeczności (Piasecki, 2009; Pokładecki, 1996; Regulski, 2000, 2005; *Samorząd gminny*, 2013). Wydarzenie to jest uważane przez wiele autorytetów za jedno z najbardziej udanych osiągnięć polskiej transformacji (Kulesza, 2000, s. 79–86).

Restytucji ustrojowych podstaw organizacyjnych samorządu terytorialnego po 1989 roku towarzyszyło żywiołowe wytwarzanie się ogniw społeczeństwa obywatelskiego (Kowalczyk, 2013, s. 61–77; Michałowski, 2004, s. 92–108), nowoczesnego pluralistycznego systemu partyjnego, rynkowego systemu gospodarczego oraz systemu medialnego na poszczególnych obszarach podziału terytorialnego kraju (Gierula, 2000; Kowalczyk, 2009; Michalczyk, 2000). Stąd też poza instytucjonalnymi przejawami społeczeństwa obywatelskiego oraz podmiotami państwowymi i prywatnego sektora gospodarczego, jednostka samorządu terytorialnego (gmina, powiat, województwo) odgrywa bodaj jedną z najważniejszych ról w dziedzinie szeroko rozumianego wsparcia dla kultury regionalnej (*Ekonomia*, 2011; *Ekonomia i jej społeczne*, 2012; Throsby, 2010), a w ślad za nim dla idei regionalistycznej oraz czasopiśmiennictwa regionalistycznego, stanowiącego jej zwerbalizowaną emanację.

Jak pisze Maciej Błachowicz: „Prócz zadań z zakresu administracji nowe, demokratycznie wybrane władze [samorządowe – R.K.] przyjęły w szerszym zakresie rolę mece-

nasza kultury. Było to tym istotniejsze, że gospodarka oparta na zasadach wolnego rynku wypiera z założenia niedochodowe przedsięwzięcia. Poddanie prasy zasadom rachunku ekonomicznego zmusiło istniejące i nowo powstałe tytuły do rezygnacji z treści ambitniejszych na rzecz tekstów kierowanych do masowego odbiorcy. Powstała w ten sposób luka wypełniana dotowane przez państwo ogólnopolskie tytuły kulturalne oraz czasopisma regionalne wydawane przez samorządy. Ich zadaniem oprócz krzewienia kultury jest promocja miasta czy regionu oraz odbudowa i rozwijanie tożsamości regionalnej” (Błachowicz, 2009, s. 9).

Ważną rangę władz samorządowych we wspieraniu kultury regionalnej, w tym czasopiśmiennictwa społeczno-kulturalnego i regionalistycznego, podnosili także inni badacze (Praweńska-Skrzypek, 2013; Urbaniak, 2013, s. 187–203). Poważna i jak do tej pory niezastąpiona rola mecenatu państwowego i samorządowego w dziedzinie kultury wynika również z tego, że zakres sponsoringu prywatnego w tym obszarze jest w Polsce nadal niewystarczający (*Sponsoring kultury*, 2010), chociaż jest to kierunek obiecujący (Mazur, 2011).

Samorząd terytorialny, który występuje na danym poziomie organizacji politycznej społeczeństwa, pełniąc funkcję władzy publicznej (Antoszewski, 2008, s. 43–62; Piasecki, 2002) oraz szczególnego rodzaju przywództwa lokalnego i regionalnego (Kasiński, 2009; Kotras, 2009; *Model*, 2006; *Oblicze*, 2008; Szczudlińska-Kanoś, 2013; *Zarządzanie*, 2013), przyjmuje również na siebie określone obowiązki w dziedzinie zarządzania lokalnego (*Funkcjonowanie*, 2000) oraz komunikowania społecznego (Frączak, 2013, s. 13–14; Grzelka, 2010, s. 41–52; Szostok, Rajczyk, 2013).

Stąd też periodyki regionalistyczne (Kowalczyk, 2014, s. 67–92), wspierane przez samorząd terytorialny, piastować mogą rolę swoistych regionalnych i lokalnych mediów publicznych (Kowalczyk, 2008, s. 192–212; *Media publiczne*, 2010). Dla samorządu terytorialnego jest bowiem piśmiennictwo regionalistyczne naturalnym źródłem wiedzy i informacji o regionie oraz problemach, potrzebach, dążeniach społeczności lokalnej (regionalnej). Wydaje się, że periodyki regionalistyczne mogą lepiej pełnić rolę mediów publicznych aniżeli inne media samorządowe, w tym w szczególności prasa władz samorządowych, której stopień upartyjnienia/upolitycznienia jest na ogół znacznie większy, co zmniejsza również jej społeczną wiarygodność, a wraz z nią możliwości społecznego oddziaływania (Gierula, 2006, s. 179–190; Michalczyk, 1997, s. 55–62; Polak, 2009; Szostok, 2013). Relacje między władzą samorządową a mediami regionalnymi i lokalnymi nie są przecież prostą i formalną konsekwencją ich szczytnej misji, w tym prawnie sformułowanych celów, obowiązków, uprawnień i zadań, lecz są wypadkową wielu różnorodnych czynników, zarówno zindywidualizowanych, personalnych, jak i systemowych, o swoistej genezie, złożonych uwarunkowaniach, cechach i charakterze (Dzierżyńska-Mielczarek, 2013, s. 136–148; Pronobis, 2010, s. 95–104; Świerczyńska-Głównia, 2002, s. 70–85).

W demokratycznym społeczeństwie obywatelskim, podobnie jak inne typy mediów, czasopisma regionalistyczne spełniają nie tylko funkcje edukacyjną, informacyjną i kreacyjną¹ (*Kreowanie*, 2011; Szromnik, 2012), lecz również funkcje legitymizacyjną (Mi-

¹ Funkcja kreacyjna czasopism regionalistycznych może się objawiać między innymi w działaniach podejmowanych w obszarze kształtowania marki danego regionu.

chalczyk, 2010; Secler, 2012, s. 245–259; Sokół, 1997), kontrolną, ostrzegawczą i kompensacyjną, gdy stają w obronie słabszych, marginalizowanych, lub przedstawiają interesy osób i grup, które nie są w stanie, z różnych powodów, w sposób właściwy rozwiązywać swoich problemów (Kowalczyk, 2009, s. 83–94; Krzysztofek, 2000, s. 1–13). Niemniej należy podnieść, że idea i praktyka misyjności mediów publicznych w Polsce jest dzisiaj obiektem znacznej krytyki, w której podnosi się szereg oczekiwań i zarzutów (Drożdż, 2006; Jakubowicz, 2007; *Media publiczne*, 2010; Skoczek, 2009).

Ukierunkowane naturalnie i formalnie zainteresowanie regionalizmem ze strony samorządu terytorialnego² jest wyrazem nie tylko jego polityki kulturalnej (*Miejskie polityki*, 2013; *Zarządzanie publiczne*, 2007; *Problemy zarządzania*, 1999), lecz również symptomem swoistego partycypacyjnego sposobu zarządzania lokalnego (Fedan, 2011, s. 202–218; Hauser, 2008; Kijowski, 2010, s. 9–21; Konopelko, 2011, s. 86–94), gdzie zarządzanie kulturą czy szerzej zarządzanie dziedzictwem kulturowym (Gutowska, Kobyliński, 2011, s. 51–72) w sposób nierozzerwalny wiąże się z zarządzaniem informacją (Kowalczyk, 2011, s. 21–35), która jest także jednym z ważniejszych nośników określonej kultury społecznej i jednocześnie czynnikiem jej zmiany. Proces ten jest również kluczowym elementem polityki projakościowej, innowacyjnej, modernizacyjnej, jaką prowadzi (powinna prowadzić) jednostka samorządu terytorialnego (Sakowicz, 2004, s. 503–511; Wojciechowski, 2003).

Na ogół przyjmuje się, że do głównych funkcji samorządu terytorialnego w dziedzinie zewnętrznej polityki informacyjnej należą: 1) funkcja informacyjna (dostarczanie wiarygodnych informacji o działalności jednostki samorządu terytorialnego), 2) funkcja wyjaśniająca (poszerzanie wiedzy odbiorców o działalności jednostki samorządu terytorialnego oraz jej ogólnych i szczególnych uwarunkowaniach, ograniczeniach i dylematach) oraz 3) funkcja kreacyjno-propagandowa (motywowanie i inspirowanie odbiorców do innowacji, podejmowania nowych wyzwań oraz propagowanie ważnych dla demokratycznego społeczeństwa obywatelskiego wartości, zasad, norm, zachowań i postaw, w tym również wartości i tradycji regionu).

Ludwik Gomolec zwrócił uwagę na ważne – z perspektywy zadań samorządu terytorialnego – patriotyczno-wychowawcze aspekty regionalizmu, które przyczyniają się raczej do ogólnonarodowej konsolidacji społecznej, a nie do separatyzmu (jak to się często przedstawia), pisząc: „Patriotyzm regionalny nie ma nic wspólnego z dzielnicowością, z tendencjami odśrodkowymi w narodzie i państwie. Dzielnicowość stanowi siłę destruktywną, odśrodkową, separatystyczną, gdy tymczasem patriotyzm lokalny, tym samym regionalizm, wspiera i umacnia siły konsolidujące, spajające społeczeństwo każdego kraju czy państwa. Regionalizm ma dwie strony: dydaktyczno-poznawczą i wychowawczą. Droga ta wiedzie od poznania najbliższego środowiska do miłości ojczyzny” (Gomolec, 1986, s. 88). W podobnym duchu wypowiedział się Jacek Kolbuszewski, gdy badał polski regionalizm okresu międzywojennego, który był – według niego – „zjawiskiem o bardzo

² Z jednej bowiem strony jednostka samorządu terytorialnego obejmuje przecież określony obszar kraju (swoisty region). Z drugiej zaś strony samorząd terytorialny zobowiązany jest prawnie do opieki nad instytucjami kultury i wspierania inicjatyw o charakterze kulturalnym, które stanowią naturalny obszar zainteresowania nie tylko podmiotów organizacyjnych jednostki samorządu terytorialnego, lecz także innych podmiotów, w tym osób fizycznych, a zwłaszcza organizacji pozarządowych.

wyraźnie skryształizowanym charakterze ideologicznym, był ideologią mającą służyć kulturowej emancypacji regionów zaniedbanych, służyć miał nie wzrastaniu separatyzmów, lecz przeciwnie, integracji tych regionów w obrębie państwa. [...] Sięgająca ponad podziały etniczne, społeczne, klasowe, ekonomiczne i Bóg wie jakie, idea regionalizmu oznaczała poszukiwanie niemal wszędzie przejawów łagodzącej różne kontrasty «swojskości»” (Kolbuszewski, 1993, s. 184).

Zainteresowanie zarówno regionalizmem, jak i czasopiśmiennictwem regionalistycznym ze strony samorządu terytorialnego należy postrzegać przede wszystkim jako wyraz jego polityki wobec kultury, czyli polityki kulturalnej. Według Kazimierza Krzysztofka polityka kulturalna jest to „świadome, zgodne z założonymi celami i wartościami, wpływanie na procesy kulturowe w celu pobudzania uczestnictwa w kulturze i jej demokratyzacji, tworzenie korzystnych warunków dla twórczości, zachowania duchowego i materialnego dorobku pokoleń, przygotowania – poprzez edukację – nowych pokoleń do dziedziczenia tego dorobku, czyli przekazu kanonu kultury danej społeczności oraz sprzyjania jej udziałowi w komunikacji między kulturami” (Krzysztofek, 1999, s. 11).

Samorząd terytorialny jako polityczna organizacja określonej wspólnoty lokalnej (gminy i powiatu) oraz regionalnej (województwa) spełnia ważne funkcje społeczne, w tym również funkcje kulturowe (Nowacka, 2006; *Polityka lokalna*, 2008; *Samorząd terytorialny w przestrzeni*, 2012). Organy samorządu terytorialnego, wypełniające funkcję władczą na określonym terytorium, należy uznać za strażnika nie tylko ogólnych, integrujących społeczność uniwersalnych wartości i norm kulturowych oraz tradycji lokalnych i regionalnych, podtrzymywanych i rozwijanych w procesie partycypacji społecznej (Abramowicz, 2012, s. 5–23; Henzler, 2005), ale również za ważny czynnik swoistej modernizacji lokalnej (Piasecki, 2011, s. 173–185), także modernizacji o charakterze kulturowym, której rezultaty społeczne w ramach sprzężenia zwrotnego kształtują model i praktykę samorządu terytorialnego.

Nie ulega wątpliwości, że inwestowanie samorządu terytorialnego w kulturę regionalną czy w ogóle w kulturę szeroko rozumianą – zarówno popularną, jak wysoką oraz niszową – jest wyrazem bardzo dobrze ulokowanego kapitału o charakterze progresywnym, wpływającego na rozwój regionu (*Analiza potrzeb*, 2009; Kaliszewski, 2006, s. 8–16; Kocurek, 2011, s. 27–37; *Kultura – Polityka – Rozwój*, 2012). Albowiem jego ważnym celem jako bodźca kulturowego jest stymulowanie rozwoju społeczności lokalnej, którego rezultatem są przeobrażenia mentalności ludzi, systemu ich wartości, norm, celów, nawyków, a także zmiany zachowania i postawy (Jaska, 2009, s. 57–69; Schmidt, Brzezińska, 2011, s. 73–80). Te zaś, jeżeli mają charakter pozytywny, przyczyniają się do wzrostu poziomu kultury społeczeństwa, tym samym do ogólnego dobrobytu (dobrostanu), zmieniając także instytucjonalne formy życia społecznego, politycznego, gospodarczego, kulturalnego (Geisler, 2008; Kasprzak, Skalska, 2010). Wysokie znaczenie kultury dla rozwoju gospodarczego wynika między innymi stąd, że ludzie w swoich wyborach kierują się przesłankami nie tylko rozumowymi (racjonalnymi), lecz także uczuciowymi oraz afektywnymi i aksjologicznymi (Sobocińska, 2010, s. 413–423), o czym dobrze wiedzą specjaliści od marketingu i reklamy, a także czynnikami moralnymi, które są przedmiotem zainteresowania etyki (Klimczak, 2006; *Lokomotywa*, 2011; *Od przemysłów*, 2010).

Potraktowany uniwersalnie samorząd terytorialny jest więc – przynajmniej potencjalnie – instytucjonalnym autorytetem oraz środowiskiem swoistych wzorów organizacji

(kultura organizacyjna), zachowania, działania, postawy (etos urzędnika samorządowego), gdzie uwzględnia się również lokalny dorobek w tej dziedzinie (osiągnięcia społeczno-kulturalne, gospodarcze) (Etos, 2007; Kawala, 2004, s. 108–119; Rewera, 2010, s. 102–109). Dla Michela Croziera i Erharda Friedberga „kultura organizacyjna to całość skomponowana z poznawczych, emocjonalnych, intelektualnych i międzyludzkich elementów życia psychicznego i umysłowego, stanowi instrument, całokształt zdolności, które jednostka nabywa, wykorzystuje i przetwarza, uczestnicząc w relacjach i procesach wymiany społecznej” (Crozier, Friedberg, 1982, s. 193). W konsekwencji – jak twierdzi Aleksy Pochtowski – „kultura organizacyjna stanowi utrwalony wzorzec, podzielanych przez członków danej organizacji założeń, wartości, norm i sposobów radzenia sobie z doświadczeniami, które zostały wypracowane, odkryte lub stworzone w toku jej rozwoju i które manifestują się w określonych zachowaniach jej członków” (Pochtowski, 2007, s. 66). Dlatego w praktyce jednostki samorządu terytorialnego ważne miejsce powinny zajmować określone założenia kulturowe, które stanowią swoisty paradygmat jej kultury organizacyjnej. Jak pisze Danuta Barańska: „chodzi o to, jak członkowie organizacji postrzegają jej stosunki z otoczeniem: w kategoriach dominacji, podporządkowania czy harmonii; jakie są lingwistyczne i behawioralne reguły określania, co jest elementem rzeczywistości, a co nim nie jest, czy prawda jest «objawiana», czy «odkrywana», absolutna czy relatywna, czy człowiek jest z natury dobry czy neutralny, czy należy być aktywnym czy biernym, czy życie społeczne ma polegać na współpracy, czy na konkurencji itp.” (Barańska, 2009, s. 20).

Samorząd terytorialny jest zobowiązany nie tylko do ochrony fundamentalnych dla wspólnoty lokalnej i regionalnej dotychczasowych tradycji, dokonań, wartości, norm, wzorów, ale również – w sytuacji ich kolizji ze słusznymi oczekiwaniami społecznymi – do ich zmiany w praktyce integrującej społeczność lokalną, na przykład poprzez odpowiednie kampanie społeczne oraz czasopiśmiennictwo regionalistyczne. Ich rezultatem jest uzyskanie lepszej formy ładu społecznego, którego ważnym fragmentem jest porządek polityczny (Zamecki, 2011). Pamiętać jednak należy, że ważnym elementem dziedzictwa regionu są także (powinny być) elementy dziedzictwa tzw. kontrowersyjnego, które występują zarówno w obszarze kultury materialnej, jak i niematerialnej (*Kłopotliwe*, 2012).

Istotną jednak funkcją samorządu terytorialnego z tej właśnie perspektywy jest przede wszystkim inspirowanie ważnych z punktu widzenia dobra wspólnego inicjatyw społecznych, gospodarczych, kulturalnych, nie zaś ich zastępowanie. Dlatego w relacjach społecznych jednostka samorządu terytorialnego nie powinna się kierować formalizmem instytucjonalno-prawnym (biurokratycznym) czy wzorem autorytarnym, lecz raczej zasadą partnerstwa, w tym Modelem Partnerstwa Lokalnego, opartym o konstytucyjną i uniwersalną jednocześnie zasadę pomocniczości (subsydiarności) (Banaszak, 2012; Bjerke, 2004; *Budowanie*, 2009; *Dokumenty*, 1994, s. 85–86; Sułkowski, 2002; *Zasada*, 2011; Zięba-Załużcka, 2011, s. 38–46); Ziomek, 2008, s. 315–334).

W modelu partnerstwa ważną rolę odgrywa kultura organizacyjna jednostki samorządu terytorialnego, a w jej ramach problematyka tzw. dystansu władzy, która definiuje „zakres oczekiwań i akceptacji dla nierównego rozkładu władzy, wyrażany przez mniej wpływowych (podwładnych) członków instytucji lub organizacji” (Hofstede, Hofstede, 2007, s. 59). Jak stwierdza Danuta Barańska: „W badaniach Hofstede Polska była usytuowana wśród krajów o dużym dystansie władzy, a także była zaliczona do kra-

jów, w których dominują wartości męskie i do społeczeństw o silnym stopniu unikania niepewności. W tym zakresie występuje zbieżność z przeprowadzoną tu analizą. Odmiennie dokonano oceny dotyczącej indywidualizmu i kolektywizmu. W Polsce, w przeciwieństwie do wyników badań Hofstede, w urzędach administracji publicznej częściej mamy do czynienia z cechami, które są przypisane społeczeństwom kolektywistycznym. Być może wynika to ze specyfiki tego typu organizacji w Polsce i sytuacja ta wymaga zmiany” (Barańska, 2009, s. 28).

Zasada pomocniczości, wyrażona w preambule Konstytucji RP z 1997 roku, zakłada: „Co jednostka z własnej inicjatywy i własnymi siłami może zdziałać, tego jej nie wolno wydierać na rzecz społeczeństwa; podobnie niesprawiedliwością, szkodą społeczną i zakłóceniem ustroju jest zabieranie mniejszym i niższym społecznościom tych zadań, które mogą spełnić, i przekazanie ich społecznościom większym i wyższym. Każda akcja społeczna ze swego celu i natury ma charakter pomocniczy, winna pomagać członkom organizmu społecznego, a nie niszczyć ich lub wchłaniać. Z tego względu władza państwowa powinna niższym społecznościom zostawić do wypełnienia mniej ważne zadania i obowiązki, które by zresztą ją zbyt rozpraszały. To zaś pozwoli jej na swobodniejsze, bardziej stanowcze i skuteczniejsze, spełnienie tych obowiązków, które wyłącznie do niej należą, i które tylko ona może wykonać, mianowicie: kierownictwo, kontrola, nacisk, karanie nadużyć, zależnie od tego co wskazuje chwila i czego żąda potrzeba. Sprawujący władzę winni być przekonani, że im doskonalej na podstawie tej zasady pomocniczości przeprowadzony będzie stopniowy ustrój między poszczególnymi społecznościami, tym większy będzie autorytet społeczny i energia społeczna, tym też szczęśliwszym i pomyślniejszym będzie stan państwa” (*Dokumenty*, s. 85–86).

Jednostki samorządu terytorialnego powinny postrzegać czasopiśmiennictwo regionalistyczne jako ważne narzędzie aktywizującej obywateli polityki publicznej (Jankowski, 1995, s. 62–64), które będąc naturalnym sposobem politycznej ekspresji mieszkańców, wyraża także ich autentyczne zatroskanie o przyszłość nie tylko swojej „małej ojczyzny”, lecz całego państwa. Przy podejmowaniu decyzji o wsparciu periodyków regionalistycznych przez poszczególne organy samorządu terytorialnego powinny one wziąć pod uwagę to, że wolność wyrażania poglądów politycznych „bezpośrednio lub poprzez media, a nie tylko ich wyrażania poprzez manifestacje publiczne lub przynależność do organizacji, może przyczynić się do większego zaangażowania się w życie publiczne i przejmowania w szerszym wymiarze odpowiedzialności za wspólne dobro, jakim jest państwo polskie” (*Konstytucja*, 2003, s. 475).

Na ogół przyjmuje się, że w dziedzinie kształtowania kultury demokratycznej społeczeństwa ważną rolę obok instytucji państwa odgrywa samorząd terytorialny, którego zadaniem jest między innymi promowanie podstawowych dla demokracji obywatelskiej wartości, jakimi są: wolność, partycypacja i odpowiedzialność oraz efektywność (*Spoleczna odpowiedzialność*, 2011). Ilustrują je funkcje samorządu terytorialnego w następujących dziedzinach:

- 1) kształtowania tożsamości lokalnej i regionalnej mieszkańców, gdzie czasopiśmiennictwo regionalistyczne może odgrywać bodaj zasadniczą rolę;
- 2) samoorganizacji wspólnoty lokalnej w jej zarządzaniu, zapewniającej równowagę pomiędzy różnymi grupami interesu, także w dziedzinie kultury, oraz zachęcającej do współpracy między nimi;

- 3) promowania demokratycznych reguł wyboru organów samorządu terytorialnego, sprawujących zarówno władzę uchwałodawczą, jak i wykonawczą oraz kontrolną na poziomie lokalnym, w tym zapewnienie reprezentacji interesów partykularnych (rozumianych w kategoriach interesów horyzontalnych, poszczególnych miejscowości czy obszarów, jak i interesów wertykalnych, sektorowych, w tym kulturowych) oraz ogólnych (wspólnych);
- 4) wyrażania pluralizmu społecznego, wspierania różnorodności kulturowej oraz ochrony mniejszości (narodowych, etnicznych, religijnych, kulturowych, obyczajowych), w tym przeciwdziałania społeczno-kulturowym mechanizmom wykluczania oraz przeciwstawiania się uniformizacji i nadmiernej dominacji władzy centrum;
- 5) tworzenia naturalnej bazy „obywatelskości”, umożliwiającej mieszkańcom realizację nie tylko ich praw i wolności, ale również zainteresowań, aspiracji i oczekiwań (*O pewnych*, 2000; *Wartości podstawowe*, 1997).

Aspekt kulturowej funkcji samorządu terytorialnego obejmuje również ochronę szeroko rozumianego dziedzictwa kulturowego³ (Jeszke, 2012, s. 19–24; Kowalska, 2011; *Raport*, 2008; Rymaszewski, 2006), w tym różnorodnych dóbr kultury materialnej i niematerialnej⁴ (Pawłowska, Swaryczewska, 2001), a także pielęgnację i podtrzymywanie regionalnej tradycji oraz różne formy wsparcia miejscowych regionalistów, artystów, muzyków, malarzy i innych twórców kultury – również ich inicjatyw w dziedzinie kultury. Jak pisze bowiem Jerzy Damrosz: „Zadaniem państwa, samorządu lokalnego i organizacji społecznych jest stwarzanie odpowiednich warunków dla rozwoju kultury (przepisy prawne itp.), a także wspieranie finansowe tych dziedzin kultury, które nie są w stanie samofinansować się, a są na tyle cenne, że powinny być chronione i rozwijane (zabytki, twórczość artystyczna i in.)” (Damrosz, 1998, s. 8).

Instytucjonalnym wyrazem funkcji kulturowej jest między innymi utrzymywanie przez samorząd terytorialny bibliotek publicznych, muzeów regionalnych⁵, domów kultury⁶ oraz udzielanie dotacji organizacjom pozarządowym, działającym między innymi w sferze kultury, nauki, sztuki⁷. Trzeba jednak pamiętać również o tym, iż na infrastrukturę kulturalną składają się elementy nie tylko materialno-techniczne, wykorzystywane

³ Na przykład w dziedzinie ochrony zabytków reguluje to *ustawa z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (Dz. U. 2003, Nr 162, poz. 1568).

⁴ Ochrona dziedzictwa kulturowego obejmuje również ochronę krajobrazu kulturowego regionu (por. M. Hełdak, *Decyzje planistyczne a przemiany krajobrazu kulturowego obszarów wiejskich*, Wrocław 2012).

⁵ Problemem jest na przykład finansowanie muzeów oraz kolekcji prywatnych. Zob.: *Muzea prywatne/kolekcje lokalne. Raport z badań*, opracowanie raportu M. Maciejewska, L. Graczyk, Warszawa–Bydgoszcz 2013.

⁶ Podstawę prawną w tym obszarze tworzą w szczególności następujące akty prawne: *ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej* (Dz. U. 1991, Nr 114, poz. 493); *ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach* (Dz. U. 1997, Nr 5, poz. 24); *ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach* (Dz. U. 1997, Nr 85, poz. 539); *ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (Dz. U. 2003, Nr 162, poz. 1568).

⁷ Zob. *ustawa z dnia 23 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie* (Dz. U. 2003, Nr 96, poz. 873).

w bieżącej działalności kulturalnej, lecz także sposoby ich użytkowania, w tym metody działania i jakość kapitału ludzkiego (Bondyra, 1998, s. 111–124; Janc 2009). Cóż bowiem z tego, że mamy dobrą infrastrukturę materialną kultury, skoro brakuje nam doświadczenia, wiedzy, pomysłu i umiejętności jej właściwego i efektywnego wykorzystania, odpowiadającego na zróżnicowane potrzeby społeczne, w szczególności na potrzeby młodego pokolenia.

Idea wsparcia dla kultury (w szczególności dla twórców kreatywnych inicjatyw kulturalnych oraz przedsięwzięć ochraniających i udostępniających dziedzictwo kulturowe, różnorodność kulturową oraz dorobek mniejszości kulturowych) (*Klasa kreatywna*, 2012, Rudawska, Bąkowska, 2012, s. 163–180) jest akceptowana nie tylko na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, lecz także na poziomie instytucjonalnym Unii Europejskiej, czego wyrazem jest finansowanie odpowiednich programów w obszarze szeroko rozumianej kultury (*Europa regionów*, 2011; *Europa regionów. Tradycje*, 2002). Marta Matracka konstatuje: „Zdecydowanej większości z nas kultura i jej dziedzictwo kojarzą się przede wszystkim z przeszłością – tym, co pozostawiły nam poprzednie pokolenia. Nie jest to oczywiście błędne myślenie. Jednak Unia pokazuje nam kwestie z nią związane w dużo szerszej perspektywie. Kultura bowiem nie jest już postrzegana jako rodzaj luksusu. Sprzyja także rozwojowi społeczno-gospodarczemu. W jaki sposób? Na przykład poprzez podnoszenie turystycznej atrakcyjności różnych zakątków naszego kraju. Dzieje się to także za sprawą przemysłów kultury i przemysłów kreatywnych – czyli wszelkich dziedzin kultury, sztuki i mediów (np. film, muzyka, telewizja, radio, prasa, reklama, multimedia, architektura, konserwacja zabytków i dzieł sztuki), które funkcjonują w ramach konkretnych reguł rynkowych. Kultura jest coraz ważniejszą częścią sektorów rozwiniętych gospodarek, a to chociażby za sprawą wykorzystywanych przy jej tworzeniu innowacji technologicznych” (Matracka, 2013, s. 2).

Zasadniczym celem funkcji kulturowej samorządu terytorialnego jest rozwijanie kompetencji kulturowej społeczności lokalnej (Ilczuk, Krzysztofek, 2011; *Komunikat*, 2010), czyli podnoszenie poziomu jej kapitału kulturowego, w którego skład wchodzi dobra zarówno symboliczne (wartości, normy, instytucje, tradycje, wydarzenia kulturalne), jak i zmaterializowane (archiwa, biblioteki, muzea, domy kultury). Kapitał kulturowy składa się bowiem z elementów subiektywnych, zinternalizowanych przez człowieka (symbole, normy kulturowe, wiedza), które kształtują jego dyspozycje, czyli kompetencje społeczne (w tym językowe i obyczajowe). Częścią kapitału kulturowego jest poza zmaterializowanym dziedzictwem kulturowym (archiwa, zbiory i kolekcje dóbr kultury, muzea, pałace, parki, układy architektoniczno-urbanistyczne, zamki) także zinstytucjonalizowane dziedzictwo kulturowe (wszelkie instytucje społeczno-kulturowe), czyli kapitał zobiektywizowany, intersubiektywny.

Wyrazem funkcji kulturowej samorządu terytorialnego jest nie tylko tworzenie warunków sprzyjających uczestnictwu mieszkańców w kulturze, także w formie zinstytucjonalizowanej, jaką jest sektor organizacji pozarządowych (*Organizacje pozarządowe*, 2011), ale również warunków dla sieciowej współpracy tych podmiotów w dziedzinie kultury (Kędzior, 2000, s. 59–61; Kociszewski, 2000, 395–418). Według Andrzeja Tyszyki uczestnictwo kulturalne, to „indywidualny udział w zjawiskach kultury – przyswajanie jej treści, używanie jej dóbr, podleganie obowiązującym w niej normom i wzorom, ale także tworzenie nowych jej wartości oraz odtwarzanie i przetwarzanie istniejących [...] (to)

całościowo traktowany splot percepcji i ekspresji” (Tyszka, 1971, s. 54). Nie ulega więc wątpliwości, iż udział mieszkańców w kulturze odgrywa ważne funkcje edukacyjne (dostarcza wiedzy, wartości, norm, wzorów, kompetencji) oraz wychowawczo-socjalizujące (integruje ludzi, pobudza uczucie, kształtuje postawę i ma wpływ na zachowanie). Należy również podnieść znaczenie współpracy międzysektorowej w kulturze, która jest odpowiedzią nie tylko na oczekiwania i potrzeby społeczne, ale także sposobem na zwiększenie efektywności działalności zinstytucjonalizowanych, często sztywnych i zbiurokratyzowanych form kultury.

Wśród wielu funkcji kulturowych samorządu terytorialnego znajdują się między innymi:

- 1) funkcja integrująca (więziotwórcza), której zadaniem jest budowanie autentycznych więzi międzyludzkich, opartych o system wartości uniwersalnych, takich jak: wolność, demokracja, sprawiedliwość, prawda, zaufanie, samorządność, braterstwo, solidarność, tolerancja, współpraca, dialog obywatelski;
- 2) funkcja przedstawicielska i organizująca (strukturyzująca), która zapewnia nie tylko swoistą reprezentację heterogenicznego środowiska lokalnego, ale również organizuje i podtrzymuje jego różnorodność, wyrastającą z różnych tradycji i wartości, jakim hołdują poszczególne środowiska i grupy;
- 3) funkcja animacyjna, perswazyjna i inspirująca, która pomagając w zrozumieniu wydarzeń, zarówno przeszłych, jak i teraźniejszych, zachęca do podejmowania działań prorozwojowych, innowacyjnych, nowatorskich, perspektywicznych, zaspokajających potrzeby zarówno wspólne, jak i partykularne.

Samorząd terytorialny jest więc istotnym czynnikiem kulturowo konsolidującym – na różnych płaszczyznach i poziomach – społeczność lokalną i regionalną, którego działania mają poważny wpływ zarówno na podnoszenie jakości życia jego mieszkańców, jak i rozwój regionu oraz społeczeństwa obywatelskiego „zdolnego wziąć odpowiedzialność za bliższe i dalsze otoczenie terytorialne – otoczenie lokalne i regionalne” (Waldziński, 2005, s. 251). Dlatego organy samorządu terytorialnego muszą stale kooperować ze społecznością lokalną poprzez aktywne uczestnictwo w komunikowaniu społecznym (Poznańska, 2012), gdzie jest wyzwalany i kontynuowany autentyczny dialog społeczny i obywatelski (Białach, 2010; *Dialog*, 2010; Misztal, 2011), także w dziedzinie kultury (Adamiak, Dworakowska, Herbst, Przewłocka, 2013). Jego podstawą jest oddolna aktywność obywatelska (Klamut, Sommer, Michalski, 2010), tolerancja, wzajemne zrozumienie się, poznanie oczekiwań i aspiracji, a także niechęci, obszarów podziałów oraz potencjalnych konfliktów, które posiadają swoje rozliczne źródła (Kieniewicz, 2003; Koźmiński, 2009, s. 119–140).

Problematykę wewnętrznych uwarunkowań historycznych i kulturowych rozwoju społeczno-gospodarczego kraju w okresie transformacji systemowej podnosi Monika Bąk. Wskazuje ona na ważkość czynników historycznych (tradycje niepodległościowe, spuścizna realnego socjalizmu, konflikty wewnętrzne) oraz kulturowych (charakterystyka etniczna społeczeństwa, wyznania religijne, związki z kulturą europejską) w kreowaniu warunków względnie stabilnego rozwoju społeczno-ekonomicznego kraju. Zwraca w szczególności uwagę na rangę kulturową takich społecznych instytucji nieformalnych, jak: praworządność, zaufanie, wiarygodność, rzetelność, uczciwość, standardy i wzorce zachowań (Bąk, 2006).

Zdolność do dialogu ponad podziałami stanowi w Europie jej fundamentalne dziedzictwo cywilizacyjne. Umożliwiała ona bowiem nie tylko względnie pokojową koegzystencję różnych grup narodowo-etnicznych i kulturowych, lecz również ułatwiała lepsze zrozumienie obcych sobie kultur. W ten sposób wytwarzały się w Europie solidne podstawy wzajemnej tolerancji (Kieniewicz, 2003, s. 74–75).

Na poziomie regionu podtrzymywanie tego dialogu oraz podnoszenie jego kultury umożliwiają między innymi różnorodne przejawy czasopiśmiennictwa regionalistycznego. W ich zawartości obok zadań w dziedzinie edukacji regionalnej, promocji regionu, pielęgnowania zainteresowania miejscowymi tradycjami oraz upowszechniania osiągnięć kultury lokalnej, ważną rolę pełnią zadania w sferze krzewienia innowacji oraz kreowania wizji rozwoju „małej ojczyzny”, w którego trakcie pokonuje się różnorodne społeczne bariery mentalne. Ich eliminacja ma określony wpływ na podnoszenie jakości życia w regionie (*Jakość życia*, 2008) i jest związana również z poziomem jego innowacyjności (Górecka, Muszyńska, 2011, s. 55–70; *Innowacyjność*, 2010).

Jak piszą bowiem Bożena Kaczmarska i Artur Maciąg, „w literaturze przedmiotu, gdy analizuje się zagadnienia wdrażania i dyfuzji innowacji, wskazuje się niewielki odsetek populacji zainteresowany innowacjami, a większość zachowuje bierną postawę” (Kaczmarska, Maciąg, 2010, s. 30). Wspomniana wyżej jakość życia jest kategorią pojęciową, która wyraża „stopień samorealizacji człowieka w ujęciu holistycznym (przy równowadze dobrobytu, dobrostanu i błogostanu) lub w ujęciu mniej czy bardziej zawężonym, np. z punktu widzenia konsumpcji dóbr materialnych zaspokajających jego potrzeby (przy dominacji dobrobytu nad dobrostanem i błogostanem)” (*Jakość życia*, 2008, s. 9).

Istotną cechą periodyków regionalistycznych jest umiejętność refleksji, która wytwarza zdolność do krytycznego i perspektywicznego myślenia. W ten sposób czasopiśmiennictwo regionalistyczne, zwłaszcza znajdujące się w rękach organizacji społeczno-kulturalnych, wykonując swoiste zadania w dziedzinie kultury, przyczynia się również do osiągnięcia określonego celu publicznego (Grotkowski, 2011). Statuuje się zatem w kategoriach jednego z ważnych kulturowych czynników rozwoju regionalnego (*Media a regionalizm*, 2002; *Media a rozwój*, 2006; *Regionalizm – lokalizm – media*, 2001). Stanowi zatem rodzaj wspólnego dobra publicznego (Tomczyk-Tołkacz, 2013, s. 15–57).

Bibliografia

- Abramowicz B. (2012), *Partycypacja społeczna w Polsce w kontekście reform samorządowych 1990 r.*, „Samorząd Terytorialny”, nr 11.
- Adamiak P., Dworakowska Z., Herbst J., Przewłocka J. (2013), *Współpraca w obszarze kultury – samorządy, publiczne instytucje kultury, organizacje pozarządowe*, Warszawa.
- Analiza potrzeb i rozwoju przemysłów kreatywnych. Raport końcowy*, Warszawa, listopad 2009.
- Antoszewski A. (2008), *Istota władzy samorządowej*, w: *Polityka lokalna. Właściwości, determinanty, podmioty*, pod red. E. Ganowicz, L. Rubisza, Toruń.
- Banaszak B. (2012), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa.
- Barańska D. (2009), *Kultura organizacyjna w administracji publicznej*, w: *Dyskursy o kulturze*, pod red. J. Ślósarskiej, Łódź.

- Bąk M. (2006), *Europa Środkowa i Wschodnia wobec wyzwania transformacyjnego*, Gdańsk.
- Białach M. (2010), *Dochodząc do sukcesu. Uwarunkowania zarządzania dialogiem społecznym na poziomie regionalnym i lokalnym*, Lublin.
- Bjerke B. (2004), *Kultura a style przywództwa*, Kraków.
- Błachowicz M. (2009), *Przedmowa*, w: *Bibliografia czasopisma „Kalisia” 1993–2008*, opr. M. Błachowicz, Kalisz.
- Bondyra K. (1998), *Kapitał społeczny regionu*, w: *Jaka Europa? Regionalizacja a integracja*, pod red. P. Buczkowskiego, K. Bondyry, P. Śliwy, Poznań.
- Budowanie partnerstw lokalnych – projekt Razem dla Regionu*, pod red. K. Iwińskiej, Białystok 2009.
- Codogni P. (2009), *Okragły Stół czyli polski Rubikon*, Warszawa.
- Codogni P. (2012), *Wybory czerwcowe 1989 roku. U progu przemiany ustrojowej*, Warszawa.
- Crozier M., Friedberg C. (1982), *Człowiek i system. Ograniczenia działania zespołowego*, Warszawa.
- Damrosz J. (1998), *Kultura polska w nowej sytuacji historycznej*, Warszawa.
- Dialog, demokracja, społeczeństwo obywatelskie* (2010), pod red. K. Wódcz, P. Kulasa, Dąbrowa Górnicza.
- Dokumenty nauki społecznej Kościoła*, cz. 1, pod red. M. Radwana, L. Dyczewskiego, A. Stanowskiego, Lublin 1994.
- Drożdż M. (2006), *Etyczne orientacje w mediosferze*, Tarnów.
- Dzierżyńska-Mielczarek J. (2013), *Polityczne aspekty prasy lokalnej – analiza prasy częstochowskiej*, „Media i Społeczeństwo”, nr 3.
- Ekonomia i jej społeczne otoczenie* (2012), pod red. A. Czyżewskiego, A. Matuszczak, Bydgoszcz.
- Ekonomia kultury. Od teorii do praktyki* (2011), pod red. B. Junga, Warszawa.
- Etos urzędnika* (2007), pod red. D. Bąka, Warszawa.
- Europa regionów* (2011), pod red. M. Gołosia, A. Kasińskiej-Metryka, Toruń.
- Europa regionów. Tradycje i perspektywy* (2002), pod red. B. Nitschke, Zielona Góra.
- Fedan R. (2011), *Zarządzanie publiczne w procesie kreowania rozwoju lokalnego i regionalnego*, „Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy”, z. 20.
- Frączak P. (2013), *Jak stworzyć sprawne państwo poprzez dialog i partnerstwo*, „Animacja Życia Publicznego”, nr 1.
- Friszke A. (2009), *Rok 1989. Polska droga do wolności*, Warszawa.
- Funkcjonowanie instytucji demokratycznych w Polsce. Zarządzanie w samorządach terytorialnych* (2000), pod red. J. Muszyńskiego, Gdynia–Warszawa.
- Geisler R. (2008), *Cnoty obywatelskie jako struktury kognitywne w rozwoju regionalnym – przypadek województwa śląskiego*, Tychy.
- Gierula M. (2000), *Polska prasa lokalna 1989–2000. Typologia i społeczne funkcjonowanie*, Katowice.
- Gierula M. (2006), *Prasa samorządowa w Polsce*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu Wydziału Zamiejscowego w Chorzowie”, nr 7.
- Gomolec L. (1986), *Regionalizm wielkopolski*, „Kronika Wielkopolski”, nr 3.
- Górecka D., Muszyńska J. (2011), *Analiza przestrzenna innowacyjności polskich regionów*, „Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Oeconomica”, z. 253.
- Grotkowski M. (2011), *Trzeci sektor w Polsce – rola i zagrożenia płynące z wypełniania funkcji i zadań administracji publicznej*, Warszawa.
- Grzelka M. (2010), *O kształcie debaty publicznej (casus intelektualisty)*, „Poznańskie Studia Polonistyczne. Seria Językoznawcza”, nr 17.

- Gutowska K., Kobyliński Z. (2011), *Zarządzanie dziedzictwem kulturowym – nowa dziedzina nauczania akademickiego*, „Mazowsze. Studia Regionalne”, nr 6.
- Hauser J. (2008), *Zarządzanie publiczne*, Warszawa.
- Heldak M. (2012), *Decyzje planistyczne a przemiany krajobrazu kulturowego obszarów wiejskich*, Wrocław.
- Henzler M. (2005), *Partycypacja. Obywatele w przestrzeni społecznej*, Warszawa.
- Hofstede G., Hofstede G. J. (2007), *Kultury i organizacje*, Warszawa.
- Ilczuk D., Krzysztofek K. (2011), *Znaczenie kompetencji kulturowych dla budowania kreatywności i kapitału intelektualnego Europy*, Ekspertyza na zlecenie Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Wersja 1,0., Warszawa.
- Innowacyjność a kultura w gospodarce opartej na wiedzy* (2010), pod red. K. K. Parszewskiego, I. Żuchowskiego, Ostrołęka.
- Jakość życia na poziomie lokalnym – ujęcie wskaźnikowe* (2008), pod red. T. Borys, P. Rogala, Warszawa.
- Jakubowicz K. (2007), *Media publiczne. Początek końca czy nowy początek*, Warszawa.
- Janc K. (2009), *Zróżnicowanie przestrzenne kapitału ludzkiego i społecznego w Polsce*, Wrocław.
- Jankowski D. (1995), *Działalność kulturalna jako czynnik aktywizacji społeczności lokalnej*, „Przeгляд Wielkopolski”, nr 1–2.
- Jaska E. (2009), *Rola środków masowego przekazu w rozwoju obszarów wiejskich*, w: *Spoleczne uwarunkowania rozwoju obszarów wiejskich*, pod red. K. Krzyżanowskiej, Warszawa.
- Jeszke J. (2012), *Kontrowersje wokół ochrony lokalnego dziedzictwa kulturowego*, „Dziedzictwo Kulturowe Miasta Kalisza i Regionu Południowej Wielkopolski”, t. 2.
- Kaczmarek B., Maciąg A. (2010), *Spoleczne bariery rozwoju innowacyjności regionów*, „Zarządzanie i Edukacja”, nr 70/71.
- Kasiński M. (2009), *Oblicza lokalnego przywództwa we współczesnej Europie*, „Samorząd Terytorialny”, nr 4.
- Kasprzak R., Skalska T. (2010), *Badanie oddziaływania społeczno-ekonomicznego przedsięwzięcia kulturalnego na region. Raport końcowy z wyników projektu badawczego*, Warszawa.
- Kawała J. (2004), *Kultura a administracja*, „Samorząd Terytorialny”, nr 7–8.
- Kędzior A. (2000), *Regionalne towarzystwa kultury – niedoceniony partner samorządu*, „Małopolska”, t. 2.
- Kieliszewski P. (2006), *Polityka kulturalna szansą na rozwój kultury, regionu i społeczeństwa obywatelskiego*, „Przeгляд Wielkopolski”, nr 3.
- Kieniewicz J. (2003), *Wprowadzenie do historii cywilizacji Wschodu i Zachodu*, Warszawa.
- Kijowski D. R. (2010), *Partycypacja obywatelska w samorządowych procesach decyzyjnych – zagadnienia ogólne*, „Samorząd Terytorialny”, nr 1–2.
- Klamut R., Sommer H., Michalski K. (2010), *Aktywność obywatelska we współczesnym społeczeństwie demokratycznym. Wybrane zagadnienia*, Kraków.
- Klasa kreatywna w Polsce. Technologia, talent i tolerancja jako źródło rozwoju regionalnego* (2012), pod red. K. Klincewicz, Warszawa.
- Klimczak B. (2006), *Etyka gospodarcza*, Wrocław.
- Kłopotliwe pamiątki. Trud dziedziczenia* (2012), pod red. Z. Budrewicz, M. Sienko, Kraków.
- Kociszewski A. (2000), *Regionalny ruch kulturowy w Polsce*, „Kutnowskie Zeszyty Regionalne”, t. 4.
- Kocurek K. (2011), *Oddziaływanie polityki kulturalnej na rozwój regionalny*, „Zeszyty Naukowe. Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie”, nr 858.

- Kolbuszewski J. (1993), *Literackie oblicza regionalizmu*, w: *Region, regionalizm – pojęcia i rzeczywistość*, pod red. K. Handke, Warszawa.
- Komunikat Komisji Europejskiej. Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*, Bruksela 2010.
- Konopelko A. (2011), *Demokracja partycypacyjna w samorządzie lokalnym*, „Samorząd Terytorialny”, nr 12.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz* (2003), t. 3, Warszawa.
- Kotras M. (2009), *Przywództwo polityczne na poziomie regionu. Przykład województwa łódzkiego*, Łódź.
- Kowalczyk R. (2014), *Czasopiśmiennictwo regionalistyczne w Polsce – pojęcie, ideowe podstawy, cechy, zadania, typy*, „Przegląd Politologiczny”, nr 2.
- Kowalczyk R. (2008), *Media lokalne w Polsce*, t. 1, Poznań.
- Kowalczyk R. (2009), *Media lokalne w Polsce. Podręcznik akademicki*, Poznań.
- Kowalczyk R. (2013), *Samorząd terytorialny i organizacje pozarządowe. XX lat doświadczeń III RP. Od wrogości do kooperacji, od niezrozumienia do porozumienia*, w: *Samorząd gminny w III Rzeczypospolitej. Doświadczenia i perspektywy*, pod red. M. Klimka, J. Czerwa, B. Więckiewicza, Lublin.
- Kowalczyk R. (2011), *Samorząd terytorialny jako uczestnik komunikacji społecznej*, „Przegląd Politologiczny”, nr 4.
- Kowalczyk R. (2009), *Zadania mediów lokalnych w społeczeństwie obywatelskim*, w: *Media dawne i współczesne*, pod red. B. Kosmanowej, t. 4, Poznań.
- Kowska S. (2011), *Drogi i bezdroża ochrony polskiego dziedzictwa kulturowego w Polsce po 1989 roku*, Poznań–Kalisz.
- Koźmiński A. K. (2009), *Transformacja – pytania bez odpowiedzi*, w: *20 lat transformacji. Osiągnięcia, problemy, perspektywy*, pod red. G. W. Kołodki, J. Tomkiewicza, Warszawa.
- Kreowanie marki regionu* (2011), pod red. J. Witek, Szczecin.
- Krzysztofek K. (2000), *Media w funkcjonowaniu instytucji politycznych. Implikacje dla Polski*, w: *Funkcjonowanie instytucji demokratycznych w Polsce. Zarządzanie w samorządach terytorialnych*, pod red. J. Muszyńskiego, Gdynia–Warszawa.
- Krzysztofek K. (1999), *Polityka kulturalna w międzynarodowych raportach o kulturze*, w: *Problemy zarządzania sferą kultury i turystyki*, pod red. K. Mazurek-Łopacińskiej, Warszawa–Wrocław.
- Kulesza M. (2000), *Transformacja ustroju administracyjnego Polski (1990–2000)*, „Studia Iuridica”, nr XXXVIII.
- Kultura – Polityka – Rozwój. O kulturze jako „dźwigni” rozwoju społecznego polskich metropolii i regionów* (2012), pod red. S. Szultki, P. Zbieranka, Gdańsk.
- Lokomotywa. Wpływ kultury na rozwój lokalny* (2011), pod red. A. Smalcerz, Bielsko-Biała.
- Matracka M. (2013), *Apetyt na kulturę*, „Fundusze Europejskie w Polsce”, nr 29.
- Mazur A. (2011), *Sponsoring szansą dla kultury na przykładzie Kompanii Piwowarskiej SA*, Kraków.
- Media a regionalizm – kultura w mediach* (2002), pod red. A. Taborskiego, Olsztyn.
- Media a rozwój wspólnoty regionalnej* (2006), pod red. J. Szomburga, Gdańsk.
- Media publiczne. System medialny w Polsce – pytania i dezyderaty* (2010), pod red. P. Bielawskiego, A. Ostrowskiego, Wrocław.
- Michalczyk S. (1997), *Czasopisma samorządowe a idea wolności prasy*, „Samorząd Terytorialny”, nr 5.
- Michalczyk S. (2010), *Demokracja medialna. Teoretyczna analiza problemu*, Toruń.
- Michalczyk S. (2000), *Media lokalne w systemie komunikowania. Współczesne tendencje i uwarunkowania rozwojowe*, Katowice.

- Michałowski S. (2004), *Samorząd terytorialny a społeczeństwo obywatelskie*, w: *Samorząd lokalny w Polsce. Społeczno-polityczne aspekty funkcjonowania*, pod red. S. Michałowskiego, A. Pałowskiej, Lublin.
- Miejskie polityki kulturalne. Raport z badań* (2013), Warszawa.
- Miształ W. (2011), *Dialog obywatelski we współczesnej Polsce*, Lublin.
- Model przywództwa – wymiar lokalny, krajowy, międzynarodowy* (2006), pod red. A. K. Piaseckiego, Kraków.
- Muzea prywatne/kolekcje lokalne. Raport z badań* (2013), opracowanie raportu M. Maciejewska, L. Graczyk, Warszawa–Bydgoszcz.
- Nowacka E. J. (2006), *Polski samorząd terytorialny*, Warszawa.
- O pewnych aspektach obywatelskości* (2000), pod red. H. Domańskiego, A. Ostrowskiej, A. Rycharda, Warszawa.
- Oblicze polityczne regionów Polski – elity i społeczeństwo* (2008), pod red. M. Dajnowicz, Białystok.
- Od przemysłów kultury do kreatywnej gospodarki* (2010), pod red. A. Gwóźdź, Warszawa.
- Organizacje pozarządowe a rozwój regionalny* (2011), pod red. K. Gomółki, Elbląg.
- Pawłowska K., Swaryczewska M. (2001), *Ochrona dziedzictwa kulturowego. Zarządzanie i partycypacja społeczna*, Kraków.
- Piasecki A. K. (2011), *Modernizacja Polski lokalnej – fakty, mity, oceny*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Politologica”, nr 5.
- Piasecki A. K. (2009), *Samorząd terytorialny i wspólnoty lokalne*, Warszawa.
- Piasecki A. K. (2002), *Władza w samorządzie terytorialnym III RP. Teoria i praktyka kadencji 1990–2002*, Zielona Góra.
- Pocztowski A. (2007), *Zarządzanie zasobami ludzkimi*, Warszawa.
- Pokładecki J. (1996), *Samorząd terytorialny w warunkach transformacji systemu politycznego w Polsce*, Poznań.
- Polak R. (2009), *Demokracja lokalna – między prasą a władzą*, Rzeszów.
- Polityka lokalna, właściwości, determinanty, podmioty* (2008), pod red. E. Ganowicz, L. Rubisza, Toruń.
- Poznańska A. (2012), *Komunikacja medialna a sfera publiczna. Szanse i zagrożenia*, Jelenia Góra.
- Praweńska-Skrzypek G. (2003), *Polityka kulturalna polskich samorządów*, Kraków.
- Problemy zarządzania sferą kultury i turystyki* (1999), pod red. K. Mazurek-Łopacińskiej, Warszawa–Wrocław.
- Pronobis B. (2010), *Rola prasy w samorządowym PR*, w: *Media w życiu publicznym – wybrane aspekty*, pod red. A. Balczyńskiej-Kosman, Poznań.
- Raport na temat funkcjonowania systemu ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce po roku 1989* (2008), pod red. J. Purchli, Kraków.
- Regionalizm – lokalizm – media* (2001), pod red. E. Chudzińskiego, Bochnia.
- Regulski J. (2000), *Samorząd III Rzeczypospolitej. Koncepcja i realizacja*, Warszawa.
- Regulski J. (2005), *Samorządna Polska*, Warszawa.
- Rewera M. (2010), *Autorytet władzy samorządowej*, w: *10-lecie funkcjonowania samorządu powiatowego (1999–2009). Doświadczenia i perspektywy*, pod red. M. Klimka, J. Czerwa, Lublin.
- Rudawska I., Bąkowska S. (2012), *Wartość relacji władze samorządowe – klasa kreatywna*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, z. 4.
- Rymaszewski B. (2006), *Polska ochrona zabytków*, Warszawa.

- Sakowicz M. (2004), *Zarządzanie informacją w układzie lokalnym*, w: *Samorząd lokalny w Polsce. Społeczno-polityczne aspekty funkcjonowania*, pod red. S. Michałowskiego, A. Pawłowskiej, Lublin.
- Samorząd gminny w III Rzeczypospolitej. Doświadczenia i perspektywy* (2013), pod red. M. Klimka, J. Czerwa, B. Więckiewicza, Lublin.
- Samorząd terytorialny w przestrzeni publicznej*, pod red. Z. Zychowicza, Szczecin 2012.
- Schmidt J., Brzezińska A. W. (2011), *Kultura zmienia życie. Społeczne aspekty projektów kulturalnych w Wielkopolsce*, „Człowiek i Społeczeństwo”, t. XXXII.
- Secler B. (2012), *Medialny wymiar legitymizacji władzy*, „Środkowoeuropejskie Studia Polityczne”, nr 4.
- Skoczek T. (2009), *Media publiczne w Polsce*, Warszawa.
- Skórzyński J. (2009), *Rewolucja Okrągłego Stołu*, Kraków.
- Sobocińska M. (2010), *Kultura regionalna i jej wpływ na zachowania konsumentów*, „Problemy Zarządzania, Finansów i Marketingu”, nr 16.
- Sokół W. (1997), *Legitymizacja systemów politycznych*, Lublin.
- Społeczna odpowiedzialność. Aspekty teoretyczne i praktyczne*, pod red. G. Poloka, Katowice 2011.
- Sponsoring kultury. Raport TNS OBOP*, oprac. M. Openchowska, grudzień 2010.
- Sułkowski Ł. (2002), *Procesy kulturowe w organizacji*, Toruń–Łódź.
- Szczudlińska-Kanoś A. (2013), *Regionalne elity polityczne w Polsce*, Kraków.
- Szostok P. (2013), *Prasa samorządowa czy prasa władz samorządowych?* Katowice.
- Szostok P., Rajczyk R. (2013), *Komunikowanie lokalne w Polsce. O instrumentach polityki komunikacyjnej samorządów*, Katowice.
- Szromnik A. (2012), *Marketing terytorialny. Miasto i region na rynku*, Warszawa.
- Świerczyńska-Głownia W. (2002), *Media a władza*, „Studia Medioznawcze”, nr 2.
- Throsby D. (2010), *Ekonomia i kultura*, Warszawa.
- Tomczyk-Tołkacz J. (2013), *Realizacja idei dobra wspólnego przez media lokalne na przykładzie mediów jeleniogórskich*, w: *Media w regionach – regiony w mediach*, pod red. M. Ursela, A. Woźnego, Jelenia Góra.
- Tyszka A. (1971), *Uczestnictwo w kulturze. O różnorodności stylów życia*, Warszawa.
- Urbaniak P. (2013), *Finansowanie pism kulturalnych w Polsce Ludowej i po 1989 roku na przykładzie Wrocławia*, „Rocznik Historii Prasy Polskiej”, t. XVI, z. 1.
- Waldziński D. (2005), *Polityka regionalna w Polsce w procesie przemian kulturowo-cywilizacyjnych*, Olsztyn.
- Wartości podstawowe samorządu terytorialnego i demokracji lokalnej*, pod red. P. Swianiewicza, Warszawa 1997.
- Wojciechowski E. (2003), *Zarządzanie w samorządzie terytorialnym*, Warszawa.
- Zamęcki Ł. (2011), *Społeczne podstawy ładu politycznego*, Warszawa.
- Zarządzanie instytucjami obywatelskimi i samorządowymi* (2013), pod red. K. Dąbrowskiego, Warszawa.
- Zarządzanie publiczne w lokalnej polityce społecznej* (2007), pod red. A. Frączkiewicz-Wronka, Warszawa.
- Zasada pomocniczości. Wymiar europejski, narodowy, regionalny i lokalny* (2011), pod red. A. Pawłowskiej, S. Grabowskiej, Rzeszów.
- Zięba-Załucka H. (2011), *Demokracja a biurokracja*, „Samorząd Terytorialny”, nr 7–8.
- Ziomek A. (2008), *Wyzwania polityki spójności. Partnerstwo lokalne, jako instrument rozwoju regionalnego w Polsce*, w: *Polityka spójności – ocena i wyzwania. Materiały z konferencji*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa.

The cultural function of local government in relation to the development of regional periodicals in Poland

Summary

The author approaches the institution of local government as a factor that supports the development of culture, and pays particular attention to the need to support regional periodicals. The issue under analysis is discussed within the framework of the cultural role of local government. Significant reasons for the advantageous involvement of local government in the development of a region's culture, both individual and social, are discussed. The significant role of regional periodicals in shaping regional identity and advancing local governance is also discussed. Consequently, regional periodicals are defined as a special kind of public good which should enjoy the protection and support of local government.

Key words: regional periodicals, regional culture, local government